2017

SANSKRIT

[Honours]

PAPER – II

Full Marks : 90

Time : 4 hours

The figures in the right hand margin indicate marks

Candidates are required to give their answers in their own words as far as practicable

Illustrate the answers wherever necessary

1. स्वप्नवासवदत्तमिति नाटके राज्ञ उदयनस्य चरित्र-चित्रणं कुरु । 10

अथवा

'स्वप्नवासवदत्तमि'ति नाटके ब्रह्मचारिवृत्तान्तस्य नाटकीय-तात्पर्यमुपवर्णयत ।

2. अधोलिखितानां पद्यानामेकतरं सुरगिरा व्याख्येयम् (देवनागर्या लिख्यताम्) — 8

(*a*) पूर्वं त्वयाप्यभिमतं गतमेवासीत्
श्लाघ्यं गमिष्यसि पुनर्विजयेन भर्तुः ।
कालक्रमेण जगतः परिवर्तमाना-
चक्रारपंक्तिरिव गच्छति भाग्यपंक्तिः ।।

(*b*) कार्यं नैवार्थैर्नापि भोगैर्न वस्त्रैः-
नाहं काषायं वृत्तिहेतोः प्रपन्नः ।
धीरा कन्येयं दृष्टधर्मप्रचारा-
शक्ता चारित्र्यं रक्षितुं मे भगिन्याः ।।

3. अधोलिखितेषु प्रश्नषट्कं सुरगिरा देवनागर्या च समाधेयम् — 1 × 6

(*a*) 'स्वप्नवासवदत्तमि'ति नाटके नायकः कः ?

(*b*) 'स्वप्नवासवदत्तमि'ति नाटकस्य उत्सः कः ?

(*c*) "रूमन्वान्" कः ?

(*d*) वासवदत्तायाः नामान्तरं किम् ?

(*e*) घोषवती का ?

(*f*) दर्शकः क आसीत् ?

(*g*) उदयनः कस्मिन् वंशे समुद्भूतः ?

4. अधोलिखितानां त्रयाणां प्रकृति-प्रत्ययौ लेखनीयौ— 2 × 3

आदिष्टा, परिपाल्यमानम्, निःसृता, उपनयतः उत्क्रम्य ।

5. अभिज्ञानशकुन्तलमाश्रित्य सानुमतेः चरित्र-चित्रणं कुरु । 12

अथवा

अभिज्ञानशकुन्तले दुर्वाससः शापवृत्तान्तस्य तात्पर्यं निरूपयत ।

6. निम्नलिखितयोः पद्यमेकं सुरगिरा व्याख्येयम् (देवनागर्या लिख्यताम्)— 8

(*a*) शान्तमिदमाश्रमपदं स्फुरति च बाहुः कुतः फलमिहास्य ।
अथवा भवितव्यानां द्वाराणि भवन्ति सर्वत्र ।

(*b*) चित्रे निवेश्य परिकल्पितसत्वयोगा-
रूपोच्चयेन मनसा विधिना कृता नु ।
स्त्रीरत्नसृष्टिरपरा प्रतिभाति सा मे
धातुर्विभुत्वमनुचिन्त्य वपुश्च तस्याः ।।

7. अधस्तनेषु एकतरस्य सुरगिरा भावसम्प्रसारणं कार्यम् (देवनागर्या लिख्यताम्) — 4

(*a*) किमिव हि मधुराणां मण्डनं नाकृतीनाम् ।

(*b*) अर्थो हि कन्या परकीय एव ।

8. निम्नलिखितेषु प्रश्नेषु द्वादशानामुत्तरं प्रदीयताम् (सुरगिरा देवनागर्या लिख्यताम्) — 1 × 12

(*a*) सूत्रधारः कः ?

(*b*) "अहोमधुरमासां दर्शनम्" वक्ता कः ?

(*c*) महर्षिः कण्वः कथं सोमतीर्थं गतवान् ?

(*d*) राजा दुष्यन्तः कस्मिन् वंशे जातः ?

(*e*) अभिज्ञानशकुन्तल–नाटके केषां राजर्षीणां वृत्तान्तः प्राप्यते ?

(*f*) "गाहन्तां महिषा निपातसलिलं शृङ्गैर्मुहुस्ताड़ितम्" उक्तिरियं कुत्र लभ्यते ।

(*g*) "ममापि मृगया विक्लवं चेतः" इति कः कम् उवाच ?

(*h*) "किमत्र चित्रं यदि विशाखे शशांकलेखामनुवर्तेते" — अस्य वक्ता कः ?

(*i*) दुष्यन्त-शकुन्तलयोः विवाहः शास्त्रसम्मतः आसीत् न वा ?

(*j*) सानुमतिः कासीत् ?

(*k*) प्रतिहारी कः ?

(*l*) दीर्घापाङ्गः कः आसीत् ?

(*m*) नान्दीश्लोके "ईशः" इति पदेन कः परामृश्यते ?

(*n*) नाटकेऽस्मिन् कस्य कालस्य वर्णना प्राप्यते ?

(*o*) "न हन्तव्यो न हन्तव्यः" इति कः कथं कं प्रति उक्तवान् ?

9. अधोलिखितानां चतुर्णां प्राकृतपदानां संस्कृतरूपं लिख्यताम्— 4

आणवेदु, रूववदीनम्, समारोहदि, विदिअं, आअरिदं, अम्महे, वितरन्दु ।

10. पताकास्थानविषये आचार्यविश्वनाथस्य मतम् आलोच्यताम् । 10

अथवा

आचार्यविश्वनाथदिशा किमप्येकं संस्कृतनाटक-मवलम्ब्य तस्य वैशिष्ट्यमालोचयत ।

11. विषयमेकमाश्रित्य टीका लेख्या — 5

वृत्तिः, आख्यायिका, विन्दुः ।

12. अधोलिखितेषु पञ्च प्रश्नाः समाधेयाः (सुरगिरा देवनागर्या) — 1 × 5

(*a*) रूपकस्य कति भेदाः । के च ते ?

(*b*) 'अल्पमात्रं समुद्दिष्टं बहुधा यत् विसर्पति ।
फलस्य प्रथमो हेतुः' ..... इत्यनेन किमवबुध्यते ?

(*c*) 'तत्र विभावानुभावव्यभिचारिसंयोगाद् रसनिष्पत्तिः'' इति कस्य मतम् ?

(*d*) स्थापकः कः ?

(*e*) कति रूपकाणि ? कानि च तानि ?

(*f*) चम्पूकाव्यं किम् ?

(*g*) नाट्यशास्त्रं कः रचय ?